

Το ιστορικό οικιστικό τοπίο της Μάνης Το τοπίο στη λογοτεχνία

Νικήτας Νηφάκης, *Μανιάτικα Ιστορικά Στιχουργήματα*, Ακαδημία Αθηνών,
Δημοσιεύματα του Μεσαιωνικού Αρχείου, Αθήνα 1964.

«...Η πρώτη είν' η Τζίμοβα, καλή χώρα, μεγάλη,
έχει και καπετάνιον ένα Μααυρομιχάλη.
Και παραπάνω απ' αυτήν, κοντά στο ριζοβούνι
χωρίον άλλο βρίσκεται και λέγεται Κουσκούνι.
Κριλιάνικα, Σκυφιάνικα, Πύργος, Χαριά, Δρυάλι,
Παλιόχωρα και ο Κρεμός κ' η Μπάμπτακα η άλλη.
Και άλλο Μπρίκι λέγουσι, Καφιόνα και Καρίνα,
Κουλούμι λέγουν έτερον και άλλο πάλιν Μίνα.
Η Κίττα η πολύπυργος κ' η Νόμια παρομοία,
Σταυρί και Κεχριάνικα και Κούνος άλλη μία,
Άνω και Κάτω Μπουλαριοί, το Δρυ και η Κηπούλα,
η Βάθια με τα Άλικά, ετούτα είναι ούλα.
Και Μέσα Μάνη λέγονται και είναι όλ' αράδα
ορδύκια και φραγκόσυκα η πρώτη τους ιντράδα.
Δέντρον ή ξύλον ή κλαδί δεν είναι μήτε ένα,
δεν βρίσκουν ίσκιον να σταθούν θεούρια τα καημένα.
Νερό δεν βγαίνει πούπετα σ' όλην την Μέσα Μάνη,
καρπόν κουκκία μονάχα και ξεροκρίθι κάνει.
Αυτά γυναίκες σπέρνουν τα, γυναίκες τα θερίζουν,
γυναίκες τα δεμάτια στ' αλώνι συναθροίζουν,
γυναίκες με τα πόδια τους γυμνά τα αλωνίζουν,
γυναίκες με τα χέρια τους μονάχες τα λιχνίζουν,
γυναίκες με την ράχην τους γυμνές τα κουβαλούσι,
τα βγάζουν τα χρυσά σκουτιά, για να μην τα χαλούσι.
[...]

Οι άνδρες, άλλοι περπατούν στον κούρσον και κλεψίες
και άλλοι σ' άλλους πολεμούν να κάμουν απιστίες.
Άλλος αλούθε περπατεί να εύρη τι να κλέψη

και άλλος άλλον καρτερεί δια να τον φονέψη.
Άλλος τον πύργον του κρατεί να μην τον πιάση άλλος
και άλλος άλλον κυνηγά και άλλον πάλιν άλλος.
Και γείτονας τον γείτονα, κουμπάρος τον κουμπάρον
και αδελφός τον αδελφόν τον βλέπει σαν τον χάρον.
Και άλλος φονικόν χρωστά και άλλου χρεωστούσι,
εις άλλον φίλοι τάζονται και άλλον απιστούσι.
Άλλος γυρεύει αδελφόν και τον πατέραν άλλος
και άλλος πάλιν πάππον του και τον προπάππον άλλος.
Και άλλος πρώτον ξάδερφον, άλλος ανεψιόν του
και άλλος άλλον συγγενή και άλλος τον υιόν του.
Γιατί όσοι πηγαίνουνσι στον Άδη σκοτωμένοι
και δεν τους εδικιώσουσι, μεινέσκουν κολασμένοι.»

Ράλλης Κοψίδης, *Μάνη η Πολύπυργος, Συνασθηματική Αναφορά για Ελαχίστους*,
Έκδοση του περιοδικού *Κάνιστρο*, Αριθ.1, Αθήνα 1972.

«...Κάτω απ' τον ήλιο τον ελληνικό, που λάμπουν τα χρυσά φτερά του, απλώνεται η Μάνη σκυθρωπή.

Κατρακυλάνε οι πέτρες απ' τα ψηλά της τα βουνά, ως την αδελφή τους τη θάλασσα. Απάνω στις απαρηγόρητες πλαγιές της μυριάδες ελαιόδεντρα κακοπαθημένα, σαν τις γρηές που τις τσακίσανε τα βάσανα της ζωής, στέκονται μέσα στο λιοπύρι με τα μαυριδερά κλαδιά τους απλωμένα όλο ικεσία. Στα πληγωμένα τους κορμιά είναι γραμμένη με μυστική γραφή η μοίρα που αδυσώπητη κυβερνά την Μάνη.

Αν εξητήσεις, χαμόγελο δεν θα βρεις. Αν εξητήσεις χαρά είναι λίγη. Η ευτυχία εκείπέρα είναι μια λεροφορεμένη γρηά που κλαίει. Του παιδιού η χαρά έχει μέσα της πίκρα περισσή.

Αλλά η Μάνη αγαπούσε πάντα το μεγαλύτερο αγαθό, την ελευθερία. Και κείνη ήταν δυσεύρετη σ' άλλα μέρη όπου τα χρήματα τα πολλά και το καλό φαί, και τα πλούσια σπίτια, κι' η εύκολη ζωή την είχαν διώξει: Γιατί, για να τ' αποχτήσεις όλα αυτά, κάτι πάντα ξεπουλάς από την ψυχή σου. Και προτιμήσανε τα περήφανα παιδιά της, που η φτώχεια πλουτίζει την ψυχή τους, να μείνουν στα βουνά τα αγαπημένα.

[...]

Τι μας διδάσκει, λοιπόν, ω φίλε, η Μάνη;

Μέσα σε καμαροσκέπαστον οντά, σε πύργον υψηλό, χαροκαμένη αρχόντισσα κάθεται κι' απ' το στενό το παραθύρι λέει:

Κρύψου μέσα σε κάστρο δυνατό! Πάρε σπαθί καλά ακονισμένο, για να φυλάξεις την ψυχή σου. Αν είσαι πλούσιος άρχισε να αισχύνεσαι λιγάκι. Φτωχός αν είσαι με μένα μοιάζεις που πάντα ήμουνα φτωχή. Κύττα μην χάσεις το ατίμητο: την περηφάνεια. Στους δρόμους μέσα γυρνάει μια λάμια κι' αρπάζει τα μικρά παιδιά. Κρατάει στα χέρια της αγκάθι και με κείνο φοβερίζει. Την δόλια την ψυχή μας φοβερίζει, π' όλο αγάπη ονειρεύεται, ειρήνη, χαρά, ευτυχία, καλωσύνη φίλου και ποτέ της δεν την βρίσκει...Η Μάνη είναι δίδαγμα περισυλλογής. Υπόμνησης της ανέκαθεν ευγένειας των Ελλήνων.

Μυθικό φωτοστέφανο την σκέπη η λατρεία των περασμένων. Οι γκρεμισμένοι τοίχοι των πύργων εύκολα δεν μιλάνε στον περαστικό. Εκεί μαθαίνεις πόσο λίγη αξία έχουν τα λόγια. Μαθαίνεις τη μηδαμινή αξία που έχουν τα στολίδια. Καταλαβαίνεις πόσο η ψυχή δεν έχει ανάγκη από πράγματα περιττά. Η ομορφιά είναι κεκρυμμένον αγαθόν. Κράσπεδα λύπης είναι οι έρημες πέτρες της Μάνης. Πικρό θα 'ναι το μέλι που τρυγάνε οι μέλισσες στα βουνά της. Μα η πίκρα κι' η φτώχεια που έχει η γύρω φύση, δεν φέρνει, όπως στην Ευρώπη, απελπισία. Αυτό είναι το μέγιστον μάθημα της Ελλάδος.»